

DOCUMENT DE BASES SOBRE EL TREBALL SOCIAL AMB INFÀNCIA I FAMÍLIES: FONAMENTACIÓ I OBJECTIUS

**Comissió d'Infància i Família
del Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya**

JULIOL 2025

Títol:

Document de bases sobre Treball Social
amb Infància i Famílies: fonaments i objectius

Autores:

Comissió d'Infància i Família del Col·legi Oficial
de Treball Social de Catalunya

Alberto Frago, Matilde González, Tamara López,
David Rodríguez i Josep M. Torralba

Edita: Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya

Data de publicació: juliol 2025

Disseny i maquetació: Carme Guri Feliu

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. EL TREBALL SOCIAL COM A DISCIPLINA DE LES CIÈNCIES SOCIALS: BASES EPISTEMOLÒGIQUES	5
3. EL TREBALL SOCIAL COM A PROFESSIONI DINS DE L'ÀMBIT SOCIAL: ROL I FUNCIONS DE LES TREBALLADORES SOCIALS	8
4. L'ÀMBIT D'INTERVENCIÓ I ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I FAMÍLIES COM A ESPAI PROFESSIONAL DE LES TREBALLADORES SOCIALS: PRINCIPIS I OBJECTIUS	12
5. LA PERSPECTIVA ECOLÒGICA I INTERSECCIONAL DEL TREBALL SOCIAL AMB INFÀNCIA I FAMÍLIES: ENFOCAMENTS I TREBALL COL·LABORATIU I EN XARXA.	23
6. CONCLUSIONS	28
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES I NORMATIVES	31

1. INTRODUCCIÓ

Aquest document que teniu a les mans neix del debat continuat que hem tingut des de fa temps a la Comissió d'Infància i Família sobre la situació de la nostra professió en l'àmbit d'atenció i intervenció amb infants i famílies i, concretament, la necessitat de defensar i argumentar la nostra presència en aquest espai professional propi de la nostra disciplina. És per això que hem decidit elaborar aquest document de bases per fonamentar quins són els principis de l'acció professional i formular quins són els objectius del treball social amb infància i famílies des d'un vessant conceptual, però també des de la perspectiva de la praxi professional actual en aquest àmbit.

També ens mou la necessitat de donar resposta a un context social i institucional en què les desigualtats estructurals, la pobresa infantil, l'augment dels problemes de salut mental en infants i adolescents, i les tensions en els Sistemes de protecció social requereixen una acció social més forta, cohesionada i amb visió de futur. El treball social es troba en una cruïlla decisiva per consolidar el seu paper no només com a gestor de casos, sinó com a agent de transformació social, de defensa de drets i de promoció de la participació activa dels infants i les seves famílies en els processos que els afecten.

Aquest document de bases defineix quins són els nostres rols i funcions com a professionals, i també pretén afrontar les possibles situacions d'intrusisme i competència amb altres professionals que intervenen en l'àmbit social.

El document està estructurat amb aquesta primera introducció, seguida d'un apartat on s'argumenten quines són les bases epistemològiques del treball social com a disciplina de les ciències socials. A continuació, es presenta un apartat sobre quins són els nostres rols i les funcions que desenvolupem com a professionals dins de l'àmbit social.

Posteriorment, en el següent apartat s'analitzen els principis de l'acció professional i els objectius de la nostra intervenció i atenció a la infància i les famílies com a espai professional propi, delimitant en què consisteix la nostra tasca i la necessitat de defensar aquest espai.

Finalment, en el darrer apartat abans de les conclusions, s'introdueix la necessitat de la perspectiva ecològica i interseccional del treball social amb infància i famílies, amb una proposta de diversos enfocaments i l'imprescindible treball col·laboratiu amb altres professionals i serveis i el treball en xarxa. El document acaba amb les referències bibliogràfiques i normatives citades en el text com a fonts documentals utilitzades.

2. EL TREBALL SOCIAL COM A DISCIPLINA DE LES CIÈNCIES SOCIALS: BASES EPISTEMOLÒGIQUES

El treball social com a disciplina científica neix al mateix temps que les altres disciplines de les ciències socials, en el mateix context social i compartint el mateix objectiu, que és l'estudi de les conseqüències socials i la nova configuració de la societat com a resultat de la Revolució Industrial (Miranda, 2013). A més, neix amb una característica pròpia com a *disciplina social aplicada* amb la finalitat d'actuar, que vol dir investigar per tal de comprendre i transformar (Barahona, 2016).

El treball social fixa la seva atenció en la interacció individu-entorn, és a dir, la persona en situació, i per aquest motiu no només neix al mateix temps que les altres disciplines socials (sociologia, antropologia, història...), sinó també en relació amb aquestes (Barahona, 2016).

L'origen del treball social s'ha de situar a Anglaterra gràcies a la creació dels moviments de la Societat d'Organització de la Caritat (COS) i el Moviment d'Assentaments Socials (SHM) per tal de donar resposta a la situació de pobresa de la població durant la industrialització, especialment la classe obrera. Però el seu desenvolupament i consolidació com a disciplina i professió es dona als Estats Units d'Amèrica amb el lideratge de Mary Ellen Richmond i Laura Jane Addams com a representants de cadascun dels moviments anteriors.

Richmond i Addams llegeixen i s'apropen als autors de l'Escola de Sociologia de Chicago amb dos corrents sociològics que són el *pragmatisme* i l'*interaccionisme simbòlic*. I d'aquest apropament i influència mútua neix la disciplina del treball social (Barahona, 2016). Aquestes autores consideraven que els problemes socials tenien la seva causalitat en l'individu i l'estructura social i, per tant, calia que la intervenció fos en l'atenció individualitzada i en la reforma social.

Hi ha tres organitzacions internacionals que representen i defensen el treball social, creades a partir de la I Conferència Internacional de Treball So-

cial celebrada a París el juliol de 1928, i són la Federació Internacional de Treballadors Socials (IFSW), l'Associació Internacional d'Escoles de Treball Social (IASSW), i el Consell Internacional de Benestar Social (ICSW), amb reunions cada dos anys. Les tres organitzacions van aprovar *l'Agenda Global (2012-2016): Treball Social i Desenvolupament Social: compromís per a l'acció*. Aquest manifest defensava un nou ordre mundial que es fonamentés en el respecte als drets humans i en la dignitat de les persones, i en una estructura diferent de relacions humanes (Barahona, 2016).

La IFSW i la IASSW van aprovar, en una reunió celebrada a Melbourne (Austràlia) el juliol de 2014, la nova *Definició global del treball social* que és la següent:

El treball social és una professió basada en la pràctica i una disciplina acadèmica que promou el canvi i el desenvolupament social, la cohesió social i l'enfortiment i l'alliberament de les persones. Els principis de justícia social, drets humans, responsabilitat col·lectiva i respecte a la diversitat són fonamentals pel treball social. Recolat per les teories del treball social, les ciències socials, les humanitats i els coneixements indígenes, el treball social involucra les persones i les estructures per tal d'afrontar els reptes de la vida i augmentar el benestar (IFSW, 2014).

Posteriorment, les tres organitzacions anteriors van aprovar *l'Agenda Global 2020-2030 pel Treball Social i el Desenvolupament Social: construint junts una transformació social inclusiva*. Aquest nou manifest defensa que les professions de treball social i desenvolupament social han de treballar de forma activa amb les persones, les comunitats i els moviments socials per avançar en els propers 10 anys; i dissenyar i construir junts comunitats i societats favorables per a les persones i el medi ambient. Els eixos principals de l'Agenda Global 2020-2030 són els següents:

- Valorar el treball social com un servei essencial: el paper del treball social per tal de connectar les persones, les comunitats i els sistemes;
- Construir junts la transformació social inclusiva: construir junts amb les persones, les famílies, les comunitats, els moviments socials i els governs per tal d'assolir una transformació social inclusiva a nivell local, nacional, regional i global;
- Ubuntu, "Soc perquè som": les relacions de criança són fonamentals per a la professió del treball social en tots els seus aspectes. Promoure el coneixement indígena i la descolonització de la pro-

fessió del treball social;

- Transformar els Sistemes de Protecció Social: per tal de garantir la dignitat humana i els drets de tots els pobles;
- Promoció de la diversitat i el poder de l'acció social conjunta: aportant les fortaleses de totes les persones i el seu paper actiu en el lideratge del desenvolupament social. (Consejo General de Trabajo Social, 2020)

Un dels debats actuals presents encara en la disciplina és definir quin és l'objecte del treball social, i a quin objecte estem fent referència, si parlem del seu objecte material o formal. Quan es parla de l'objecte material vol dir el camp o la matèria que ens ocupa com a disciplina, i quan fem referència a l'objecte formal és la manera com la disciplina s'apropa al seu objecte material (Arias, 2024). No hi ha un consens total sobre l'objecte del treball social, sinó que hem de parlar de diversitat de *treballs socials*. Segons Arias (2024, p.91):

El treball social és avui dia una activitat acadèmica i professional molt heterogènia i canviant. Els seus fonaments estan en constant transformació, fragmentant-se o articulant-se al voltant d'unes certes idees força o acords bàsics com són la defensa dels drets humans i la millora del benestar personal i social.

Tampoc hi ha una dicotomia entre la professió i la disciplina del treball social, perquè tal com assenyala Miranda (2013, p.7), "no hi ha professió sense disciplina i no hi ha disciplina sense professió". El que dona sentit a la disciplina és el seu exercici professional, i la professió sense disciplina no seria la que és. Sense el suport disciplinari, el treball social seria només un ofici encara que la seva pràctica fos molt exitosa (Arias, 2024).

A continuació, en el següent apartat s'analitza el treball social com a professió dins de l'àmbit social, i quins són els rols i funcions que desenvolupen els treballadors i treballadores socials en aquest àmbit.

3. EL TREBALL SOCIAL COM A PROFESSION DINS DE L'ÀMBIT SOCIAL: ROL I FUNCIONS DE LES TREBALLADORES SOCIALS

Tal com s'ha assenyalat abans i argumenta Gaitán (2018, p.56), “tota disciplina ha de definir el seu objecte” i, per tant, pel treball social ha estat important delimitar quin és el seu objecte i el seu camp d'acció i, derivat d'aquest, el rol i les seves funcions.

Abans d'endinsar-nos en aquesta anàlisi, farem alguna apreciació sobre l'objecte del treball social. Alguns dels elements que trobem en aquesta conceptualització, inspirats en Zamanillo i Gaitán (2018), són:

- L'individu i la seva situació;
- Les necessitats socials;
- La relació entre l'individu i el context social.

Així doncs, Zamanillo i Gaitán (2018) proposen que “escollir la gènesi dels problemes socials i la seva vivència com a mitjà d'anàlisi de la interacció entre l'individu i el seu medi social esdevé un punt de vista molt útil” (p.61). En altres formulacions de l'objecte del treball social es planteja què és l'estudi i la transformació de la realitat social per tal que aquest procés de transformació permeti construir una nova realitat social que pugui donar cobertura als problemes dels individus (Campo, 1986).

Tenint en compte aquests elements i en clau de reflexionar sobre les funcions de la nostra professió, és important remarcar que la definició d'una professió va acompanyada de la definició de les seves funcions, entesa com l'aportació a la societat d'una professió (Ballesterero et al., 2013). Però aquesta definició de funcions no és estàtica i s'ha d'anar adaptant a les transfor-

macions i nous requeriments que la societat planteja a la nostra professió.

Prenent en consideració el *Libro Blanco del Título de Grado en Trabajo Social* coordinat per Vázquez (2004) en el qual es fa una anàlisi del perfil professional del treball social, es diferencien les funcions següents:

1. *Funció preventiva*, entesa com l'actuació sobre les causes que generen problemàtiques individuals i col·lectives. En la qual es poden elaborar i executar projectes d'intervenció per a grups de població en situacions de risc social i manca d'aplicació dels drets humans.
2. *Funció d'atenció directa*. És l'atenció d'individus o grups que presenten o estan en risc de presentar problemes de caràcter social. El seu objecte serà potenciar el desenvolupament de les capacitats i facultats de les persones per afrontar per si mateixes futurs problemes i integrar-se satisfactòriament a la vida social.
3. *Funció de planificació*. És l'acció d'ordenar i conduir un pla d'acord amb uns objectius proposats, continguts en un programa determinat mitjançant un procés d'anàlisi de la realitat i del càlcul de les probables evolucions d'aquesta. Aquesta funció es pot desenvolupar a dos nivells: *microsocial*, que comprèn el disseny de tractaments, intervencions i projectes socials; i *macrosocial*, que comprèn el disseny de programes i serveis socials.
4. *Funció docent*. Amb l'objectiu d'impartir ensenyaments teòrics i pràctiques de treball social i de serveis socials, tant a les mateixes escoles universitàries de Treball Social com en altres àmbits acadèmics, així com contribuir a la formació teoricopràctica de grau i postgrau d'estudiants de Treball Social i d'altres disciplines afins. Les titulades en Treball Social o Assistent Social són les professionals idònies per impartir la docència en les matèries de Treball social i Serveis socials.
5. *Funció de promoció i inserció social*. Es fa mitjançant actuacions adreçades a restablir, conservar i millorar les capacitats, la facultat d'autodeterminació i el funcionament individual o col·lectiu. També mitjançant el disseny i la implementació de les polítiques socials que afavoreixin la creació i el reajustament de serveis i recursos adequats a la cobertura de les necessitats socials.
6. *Funció de supervisió*. Procés dinàmic de capacitació mitjançant el qual les titulades en Treball Social responsables de l'execució d'una part del programa d'un servei reben l'ajuda d'una professional del

Treball Social amb la finalitat d'aprofitar de la millor manera possible els seus coneixements i habilitats. Així mateix, aquests processos pretenen perfeccionar les aptituds de les professionals de manera que executin les seves tasques professionals d'una manera més eficient i amb més satisfacció, tant per a elles mateixes com per al servei.

7. *Funció d'avaluació.* Té la finalitat de constatar els resultats obtinguts a les diferents actuacions en relació amb els objectius proposats, tenint en compte tècniques, mitjans i temps emprats.
8. *Funció gerencial.* Es desenvolupa quan la treballadora social té responsabilitats en la planificació de centres, organització, direcció i control de programes socials i serveis socials.
9. *Funció de recerca.* Procés metodològic que porta a descobrir, descriure, interpretar, explicar i valorar una realitat a través d'un treball sistematitzat de recollida de dades, establiment d'hipòtesis i la seva verificació, emprant per a això tècniques professionals i científiques per tal de contextualitzar una intervenció adequada i/o acció social planificada.
10. *Funció de coordinació.* Per determinar mitjançant la metodologia adequada les actuacions d'un grup de professionals dins una mateixa organització o pertanyents a diferents organitzacions, a través de la concertació de mitjans, tècniques i recursos. La finalitat és determinar una línia d'intervenció social i objectius comuns amb relació a un grup poblacional, comunitat o cas concret.

Sí que és cert, com assenyala algun autor (Ballesteró et al., 2013), sobre les funcions del treball social, que es destaca la prevalença de funcions de caràcter assistencial, burocràtic-administratiu i gestor, per sobre d'altres que podem entendre més pròpies de la nostra professió. També s'apunta a una tendència a la gestió i planificació, i poc representativa la funció reflexiva. Aquests resultats ens porten a preguntar-nos i reflexionar sobre la nostra identitat professional i sobre la pèrdua de les funcions que s'estan donant en la nostra professió. És cert que el treball social s'ha d'adaptar al context, a les noves realitats i als nous recursos; en definitiva, al nou mercat laboral que se'ns planteja, però sense deixar de banda la necessitat de reflexionar sobre la nostra activitat, sobre l'evolució històrica que ha tingut la intervenció, la relació amb les persones i la funció reflexiva (investigació), que s'ha d'ajustar als nous contextos professionals-laborals.

Altrament, relacionat amb les funcions que pot desenvolupar la nostra professió, esdevé necessari abordar els diferents rols que pot desenvolupar el treball social i que serien:

- Rol de facilitador/a de canvis;
- Rol de defensor/a;
- Rol educatiu;
- Rol de gestor/a o administrador/a de recursos;
- Rol de coordinador/a de treball en xarxa;
- Rol normatiu o controlador;
- Rol d'investigador/a - avaluador/a

Com es pot constatar, aquests rols tenen relació amb les diferents funcions que s'han detallat anteriorment i, per tant, alguns d'aquests estan més o menys presents en la pràctica diària de la professió.

Si ens centrem en l'àmbit d'intervenció i atenció a la infància i famílies que ens ocupa, podem considerar que el treball social ha estat molt vinculat al Sistema de Protecció a la Infància i l'Adolescència (SPIA) i, per tant, a tots els recursos i serveis que s'han creat i això ha suposat una focalització en unes funcions concretes en detriment d'altres. Aquest fet més altres elements i processos propis de la professió, poden haver incidit en la percepció que tenim, des de fa temps, sobre la reducció de la presència de la nostra disciplina en aquest àmbit.

Per altra banda, cal tenir en compte sempre la *perspectiva d'infància* en el marc de la pràctica professional del treball social, amb independència de la funció i/o rol que es pugui desenvolupar.

Tot seguit, en el següent apartat s'analitza l'àmbit d'intervenció i atenció als infants i les seves famílies des del treball social, i es descriuen els principis que orienten aquesta intervenció i els objectius que es persegueixen.

4. L'ÀMBIT D'INTERVENCIÓ I ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I FAMÍLIES COM A ESPAI PROFESSIONAL DE LES TREBALLADORES SOCIALS: PRINCIPIS I OBJECTIUS

Quan es parla del treball social amb famílies, cal fer un repàs a la història de la professió recordant Mary Richmond, pionera del treball social, en la seva obra *Social Diagnosis* (1917), la qual va dedicar un capítol al reconeixement del grup familiar com a element fonamental tant per al diagnòstic com per a la intervenció posterior (Fernández et al., 2013).

El *treball social familiar* és una forma especialitzada de treball social que entén com a unitat de treball la família i les seves relacions familiars i considera el context en el qual està inserida. A través d'aquesta intervenció:

Es pretén atendre els *problemes psicosocials* que afecten el grup familiar, generant un procés de relació d'ajuda, que busca potenciar i activar tant els recursos de les mateixes persones, com els de la família i els de les xarxes socials (Donoso i Saldías, 1998, p.6).

Abans d'entendre i desenvolupar la importància del treball social amb infància i famílies, seria convenient entendre primer el concepte de família, i com des de la nostra disciplina podem intervenir dins d'aquest àmbit d'actuació.

El concepte *família* sovint es relaciona amb el concepte de *vinçle*, és a dir, la família és el model natural a través del qual aprenem a vincular-nos i amb qui desenvolupem unes capacitats relacionades vinculades al llarg de la nostra vida. Segons la idea de família entesa per Meltzer i Harris (1989), "els diversos estils vinculats del grup familiar generen funcions emocionals

que donaran forma i contingut a una de les tasques bàsiques de la família, la *funció cuidadora*" (Beltrán, 2009, p.46).

Cal destacar que, a diferència d'altres grups, la família és un col·lectiu de persones pels quals cadascun dels membres que la componen són sumament importants. Thomas (com se cita a Pérez Testor, 2008) opta per la següent definició de família:

La familia es un grupo muy especial que se ha institucionalizado con la tarea de ser una matriz parental con dos sistemas inconscientes en su interior (el continente o sistema parental, y el contenido o sistema filial), ambos en una relación simétrica estable. Desde este punto de vista, la familia es una estructura viva y única, que participa y da forma al aparato mental de cada uno de sus miembros, sobre todo en lo que respecta a los hijos (p.2).

En el cas del treball social en l'àmbit familiar, cal tenir present que els espais emocional, cognitiu i pragmàtic presenten diferències substancials pel que fa a l'individu. La treballadora social, en la pràctica professional, es veu davant d'una realitat dinàmica i contradictòria que està en constant moviment. La seva intervenció és la de produir, suscitar o reforçar canvis prèviament definits, en diferents nivells: en el de les relacions interpersonals, de la situació material de les famílies i dels grups, de la utilització de recursos col·lectius pels usuaris, en els organismes que s'ocupen dels usuaris i de legislació social, entre d'altres.

Quan parlem de la nostra intervenció social amb la infància i l'adolescència, també hem d'incloure la participació d'aquests infants i adolescents, que formen part de la família amb la qual treballem, i quin paper tenen en el procés d'intervenció. Seguint l'article "Protagonismo en la infancia, o la participación de los niños en los procesos de intervención social" de Gaitán (2015), es fa una crida a repensar profundament els marcs institucionals i professionals que treballen amb la infància. Per a Gaitán (2015), la *participació infantil* és un exercici real de ciutadania des de la infància, que requereix transformar les relacions de poder i els models tradicionals d'intervenció.

De fet, quan parlem de la participació d'aquests infants, cal pensar que són escoltats superficialment, però no se'ls concedeix una veritable capacitat de decisió ni d'acció en els processos que els afecten. En aquest sentit, cal diferenciar dos conceptes, el de *protagonisme* i el de *participació dirigida*. El primer concepte fa referència a un rol actiu, autònom i transformador; mentre que en una participació dirigida, els adults defineixen les regles del joc i els infants tenen un rol passiu o decoratiu.

Gaitán (2015) argumenta que per tal que aquest protagonisme dels infants sigui real, s'han de reconèixer els infants i adolescents com a *subjectes de drets*, amb capacitat per opinar, decidir i actuar. De la mateixa manera que cal crear espais segurs i estructurats on s'escolti la seva veu i es respectin els seus temps i formes d'expressió, i poder fomentar processos sostinguts, no eventuals o puntuals. La participació infantil és un exercici real de ciutadania des de la infància, que requereix transformar les relacions de poder i els models tradicionals d'intervenció.

Ara bé, s'ha de treballar dins del sistema per tal de poder aplicar aquestes metodologies participatives. Segons Fernández et al. (2013), és fonamental promoure models que empoderin realment els infants i superin les limitacions institucionals. En l'actualitat, es detecten dificultats estructurals del treball social, com ara la manca de temps, la càrrega burocràtica, els escassos recursos i les pressions institucionals. De la mateixa manera, també s'observen dilemes ètics i professionals: es constata el conflicte entre els rols de control i suport, especialment en contextos de protecció, que pot afectar la relació amb les famílies i la confiança dels infants.

Amb la finalitat de millorar aquesta participació, Gaitán (2015) proposa metodologies participatives adaptades a la infància, com el joc, l'art o el diàleg horitzontal, que permetin als infants i adolescents implicar-se de manera significativa en el disseny, execució i avaluació d'intervencions socials. Cal repensar profundament els marcs institucionals i professionals que treballen amb la infància.

En l'àmbit del treball social amb infància i famílies, s'han de seguir diferents línies d'intervenció, com ara el *treball d'acompanyament i confiança*, on cal establir vincles sòlids, sostenibles i respectuosos amb infants i famílies, fuggint del paternalisme o el control excessiu. També fomentar la *mediació i defensa dels drets dels infants*, on la treballadora social ha de fer de pont entre el sistema i els infants, defensant la seva veu i garantint els seus drets en entorns sovint marcats per desigualtats i vulnerabilitat. I per acabar, i no menys important, la *intervenció sistèmica*, la qual s'ha de destacar, atès que no es pot intervenir només sobre l'infant, sinó que cal treballar amb la família, l'escola, la comunitat i l'entorn institucional.

En definitiva, la participació de la infància és tot un repte professional per a la societat en la qual vivim, i com a treballadors/es socials en reconeixem la importància, però també detectem que el context de treball no sempre ho permet. Sovint, la participació infantil es veu limitada per l'estructura del sistema.

Principis del Treball Social amb infància, adolescència i famílies

L'enfocament de drets

Una característica que forma part de l'essència del treball social des dels seus inicis és la defensa dels drets humans, especialment els de les persones més vulnerables. En el cas dels infants i adolescents, no és fins a l'aprovació de la Convenció dels Drets de l'Infant (1989) que es reconeixen els infants com a subjectes de dret i no com a objectes de protecció. Tal com apunta Gaitán (2018), el reconeixement formal dels drets de la infància no sempre implica la seva materialització real, especialment quan es mantenen estructures adultocèntriques que limiten l'agència dels infants i adolescents. Per aquest motiu, el treball social en l'àmbit de la infància i l'adolescència ha de tenir aquest enfocament de drets que pugui garantir, no només la seva protecció, sinó també la promoció activa, assegurant canals efectius perquè puguin exercir-los de manera autònoma i significativa.

L'interès superior de l'infant com a guia de les nostres actuacions

El principi d'interès superior de l'infant, recollit a la Convenció dels Drets de l'Infant (1989), estableix que en totes les decisions que afectin els infants s'ha de prioritzar el seu benestar físic, emocional, educatiu i social. En el marc legal, tant estatal com autonòmic, s'integra aquest principi en tot l'ordenament jurídic. Així, la Llei Orgànica 1/1996, de protecció jurídica del menor, modificada l'any 2015, reforça aquest principi establint que ha de ser considerat primordial en qualsevol actuació pública o privada. També, la Llei Orgànica 8/2021 de protecció integral de la infància i l'adolescència davant la violència (LOPIVI) consolida aquest enfocament, situant l'interès superior de l'infant com a eix central de totes les polítiques de prevenció, detecció i intervenció en casos de violència. En l'àmbit català, la Llei 14/2010 dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA) incorpora també aquest principi com a pilar fonamental de la llei.

Però a més, aquest principi no és només una norma jurídica, sinó també una eina interpretativa i procedimental que obliga a escoltar i tenir en compte la veu de l'infant en qualsevol procés que l'afecti. Obligant, en una interpretació àmplia, tots els poders públics, els pares i la ciutadania a fer-ho (Ravetllat, 2012). En el treball social en l'àmbit de la infància i l'adolescència, aquest principi es concreta en accions que busquen prevenir les situacions de risc o desprotecció, alhora que s'acompanya les seves famílies per reforçar les

seves funcions parentals. En aquests processos cal entendre l'infant com a subjecte de drets i com a actor social, reconeixent la seva capacitat progressiva per participar activament en la presa de decisions (Ravetllat, 2012).

A més, és important destacar que l'interès superior de l'infant ha d'interpretar-se en clau de justícia social. No el podem entendre d'una forma descontextualitzada, sinó que ha de tenir en compte les condicions materials i socials que influeixen en la vida dels infants. Això suposa reconèixer les desigualtats estructurals que poden limitar l'exercici efectiu dels seus drets, com la pobresa, la discriminació o la manca d'accés a serveis bàsics. En aquest sentit, el treball social té un paper fonamental no només en la intervenció individual o familiar, sinó també en l'acció comunitària i en la incidència per transformar les condicions de vida dels infants més vulnerables.

La participació activa dels nens, nenes i adolescents

El principi de participació activa parteix del reconeixement dels infants i adolescents com a subjectes de dret, capaços d'opinar i decidir sobre les qüestions que els afecten. Aquesta participació aporta beneficis en els mateixos infants com l'empoderament, la millora de l'autoestima o el sentit de pertinença al grup o comunitat. Perquè això sigui possible és fonamental tenir-los en consideració com a actors socials amb veu pròpia i protagonistes en els processos d'intervenció, superant visions adultocèntriques i promovent una pràctica social més democràtica i inclusiva (Gaitán, 2015).

Per tal de garantir una participació real i significativa dels infants en els processos d'intervenció social, és imprescindible adaptar-se a les seves capacitats, interessos i formes d'expressió. No n'hi ha prou amb obrir espais formals de consulta, cal generar entorns segurs, acollidors i comprensibles en els quals es puguin sentir escoltats. Això suposa incorporar *metodologies participatives* adequades a cada edat i context, com ara el joc simbòlic, els relats visuals o la recerca-acció participativa que faciliten l'expressió de la seva veu i experiències. En aquest sentit, és clau el paper de la treballadora social com a facilitadora aportant una actitud d'escolta activa, respecte i flexibilitat que reculli les seves opinions i garanteixi que siguin tingudes en compte.

Tanmateix, la participació d'infants i adolescents no ha de limitar-se únicament als processos d'intervenció social, sinó que ha d'estendre's a una implicació activa en la societat. És fonamental reconèixer-los com a ciutadans de ple dret, capaços de contribuir al debat i a prendre part en les decisions que els afecten per tal de garantir que les polítiques socials responguin realment a les seves necessitats i drets (Torralba i González, 2023).

La prevenció davant la violència i les situacions de risc

El treball social juga un paper clau en la prevenció de situacions de violència o risc cap a la infància i l'adolescència. Les treballadores socials actuen des de la proximitat i el coneixement directe dels contextos familiars, i com a part d'equips més amplis en els contextos educatius, sanitaris i comunitaris. Els professionals del treball social no només intervenen quan es produeix una situació de desprotecció infantil, sinó que tenen una funció preventiva essencial, detectant *indicadors de risc* de manera precoç i acompanyant les famílies per reforçar-ne les capacitats i els *factors de protecció*. Aquesta tasca preventiva es fonamenta en una *mirada integral* que té en compte les condicions materials, emocionals i socials que poden afavorir o dificultar el benestar dels infants i adolescents, com ara la pobresa, l'exclusió social, la violència de gènere o les dinàmiques familiars.

Tal com estableix la LDOIA, tots els infants tenen dret a créixer en un entorn segur i protector, i les administracions públiques tenen el deure de garantir aquest dret a través d'un sistema integral de protecció. En aquest marc, el treball social assumeix un paper fonamental com a agent de detecció, prevenció i intervenció. El treball social promou la construcció de vincles de confiança amb infants i adolescents, un element clau per tal de poder identificar possibles situacions de violència o negligència que sovint queden invisibilitzades. Des d'aquesta relació propera i empàtica, es facilita que els infants puguin expressar-se, ser escoltats i participar en la definició de les seves pròpies necessitats. Tal com estableix la LOPIVI, la protecció davant la violència no és només responsabilitat dels Sistemes de Protecció Social, sinó de tots els àmbits on conviuen infants i adolescents —escoles, serveis de salut, entitats esportives i de lleure, entitats socials— i, en aquest sentit, el treball social juga un paper d'enllaç i coordinació entre tots aquests agents.

Les treballadores socials són presents en Equips Bàsics d'Atenció Social (EBAS), equips especialitzats d'atenció a la infància i l'adolescència (EAIA), serveis de salut, serveis d'ensenyament, així com en diferents dispositius del SPIA. Aquest coneixement de l'àmbit de la violència i la desprotecció infantil i adolescent fa del treball social una disciplina idònia per desenvolupar la figura de delegat/da de Protecció a la Infància i l'Adolescència o de coordinador/a de Benestar i Protecció (dins de l'àmbit educatiu) que defineix la LOPIVI.

Des d'una perspectiva comunitària, el treball social contribueix a generar entorns segurs i protectors a través del foment de xarxes de suport, programes d'intervenció social i accions de sensibilització. Aquesta dimensió pre-

ventiva col·lectiva permet actuar abans que les situacions de risc s'agreguin, tot reforçant el teixit social i les capacitats de resposta de la comunitat.

La lluita contra la pobresa infantil i per la igualtat d'oportunitats en la infància

La lluita contra la pobresa infantil i per la igualtat d'oportunitats és un dels principis fonamentals que orienten l'acció del treball social amb la infància i l'adolescència. La pobresa no només implica manca de recursos materials, sinó que té un impacte directe en el desenvolupament emocional, educatiu i relacional dels infants, condicionant greument el seu futur. A Catalunya, segons l'Institut d'Estadística de Catalunya (2023), el 34,7% dels infants i adolescents es troben en risc de pobresa o exclusió social (indicador AROPE), una xifra que alerta de la profunditat de les desigualtats.

El treball social actua des d'una mirada compromesa amb la justícia social, identificant situacions de risc, acompanyant processos familiars i facilitant l'accés als drets fonamentals: educació, salut, habitatge, alimentació o activitats de lleure. Aquesta tasca s'alinea amb els objectius de *l'Estratègia de lluita contra la Pobresa Infantil a Catalunya (2025-2030)*, que aposta per una mirada multidimensional de la pobresa que no és només una manca de recursos econòmics, sinó un fenomen complex que requereix accions coordinades en àmbits com l'educació, la salut, l'habitatge i la protecció social.

Des d'aquesta perspectiva, la tasca dels professionals del treball social va més enllà de la intervenció individual. Inclou una dimensió col·lectiva i transformadora, que interpel·la les estructures socials que perpetuen la pobresa. La igualtat d'oportunitats no és una condició donada, sinó un repte col·lectiu que implica compensar desigualtats estructurals des de l'acompanyament, però també des de l'activisme professional. El treball social, doncs, ha de contribuir a garantir que tots els infants, independentment del seu origen o condició, puguin créixer en entorns que afavoreixin el seu desenvolupament integral.

Enfocament comunitari a la intervenció amb la infància i adolescència

L'enfocament comunitari permet abordar les situacions de vulnerabilitat no només des d'una òptica individual o familiar, sinó des del conjunt del teixit social que envolta els infants i adolescents. Segons Ander-Egg (2010), el *treball social comunitari* es pot definir com “una metodologia de treball social que busca transformar les condicions de vida de la comunitat mitjançant la participació activa dels seus membres en la identificació dels problemes i en

l'adopció de solucions col·lectives" (p.69). Aquest enfocament implica activar els actius del territori, generar xarxes de suport mutu i fomentar el protagonisme dels infants, adolescents i les seves famílies.

La LDOIA reconeix les *taules d'infància* com a òrgans de coordinació, impuls i promoció de les polítiques d'infància al territori, i els hi atorga funcions de coordinació dels agents, detecció, intervenció i participació d'infants i adolescents; així com impulsar el pla d'atenció integral a la infància i l'adolescència al territori. En molts dels serveis representats en aquestes taules hi som presents els professionals del treball social.

Tal com argumenten Vila et al. (2019), es constata el potencial del *treball en xarxa* com a estratègia comunitària. El seu estudi pilot va identificar 34 estructures actives arreu de Catalunya que malgrat la manca de pressupost propi en molts casos, actuen com a plataformes de coordinació intersectorial i participació ciutadana. Aquestes taules permeten compartir coneixement, consensuar protocols, crear projectes comuns i millorar l'eficiència en l'atenció, amb una mirada integral sobre el benestar infantil. També s'evidencien mancances, com la necessitat de més lideratge institucional, avaluació sistemàtica i presència real de les famílies i infants en els processos de decisió. Com apunten Vila et al. (2019), cal entendre les taules d'infància com a referents territorials, amb capacitat d'incidir en les polítiques públiques i transformar les pràctiques professionals des d'una lògica comunitària. En aquest sentit, les treballadores socials som agents clau per tal de fer arribar a infants, adolescents i famílies a aquests espais de participació.

Treball en xarxa i interdisciplinarietat

El treball amb la infància, l'adolescència i les seves famílies requereix una mirada integral i coordinada que superi la intervenció des de disciplines aïllades. El principi de treball en xarxa parteix de la idea que cap agent, servei o professional pot donar resposta, de manera aïllada, a la complexitat de les situacions que afecten infants i adolescents en situació de risc o vulnerabilitat. Aquest principi parteix de la necessitat de coordinar actors diversos per donar resposta a realitats complexes i canviants. Així doncs, el treball en xarxa va més enllà de la coordinació entre serveis, i és fonamental transitar d'un *model de xarxa funcional*, basat en la simple distribució de tasques, cap a un model de xarxa estratègica, on tots els agents implicats comparteixin objectius, llenguatge i responsabilitat en la presa de decisions (Ubieto, 2007). En aquest sentit, el treball social ha d'exercir un paper clau com a agent articulador entre serveis socials, educatius, sanitaris, de justícia i comunitàris, contribuint a construir espais de col·laboració reals i sostenibles.

Dins d'aquest marc, el treball interdisciplinari esdevé imprescindible per oferir una resposta integral i coherent a les necessitats dels infants i les seves famílies. No es tracta només d'una suma de professionals, sinó d'una pràctica compartida, coordinada i basada en la confiança mútua. El treball social aporta una visió holística que permet interpretar els contextos personals, familiars i socials en què s'inscriuen les dificultats, i actua sovint com a nexa entre els diferents equips. Aquesta cooperació efectiva millora tant la detecció precoç com la intervenció sostinguda i personalitzada.

Ara bé, per tal que aquest treball en xarxa i interdisciplinari sigui realment transformador, cal incorporar-hi una mirada interseccional. Aquesta perspectiva reconeix que les situacions de vulnerabilitat no responen a un sol eix d'opressió, sinó a la interacció de múltiples factors com el gènere, l'origen ètnic, la classe social o la discapacitat (Rubio et al., 2024). Tenir en compte aquesta complexitat és clau per evitar respostes estandarditzades que poden invisibilitzar les necessitats específiques de cada infant o adolescent. Des d'aquesta òptica, el treball interdisciplinari i en xarxa no només és una metodologia d'intervenció, sinó també una aposta ètica i política per l'equitat i la justícia social.

Objectius del treball social amb infància, adolescència i famílies

Els objectius fonamentals del treball social amb famílies, infants i adolescents es basen a garantir un enfocament de drets que asseguri no només la protecció, sinó també el coneixement i la promoció dels drets propis dels infants i adolescents.

1. Garantir un enfocament de drets i l'interès superior de l'infant

Prioritzant sempre l'interès superior de l'infant en totes les decisions i accions, es busca assegurar el seu benestar físic, emocional, educatiu i social, alhora que es fomenta la seva participació activa en els processos que l'afecten.

2. Fomentar la participació activa i crear entorns segurs

Així mateix, és essencial promoure la participació activa dels infants i adolescents en la vida familiar, escolar i social, creant entorns segurs i acollidors que facilitin l'expressió de la seva veu i experiències.

3. Prevenció de la violència i intervenció pròxima

La prevenció de situacions de violència o risc es treballa des de la proximitat

i el coneixement directe dels contextos familiars, educatius i comunitaris, garantint una intervenció ràpida i efectiva.

4. Promoció de la igualtat d'oportunitats i canvi social

D'altra banda, es promou la igualtat d'oportunitats acompanyant processos familiars, facilitant l'accés als drets fonamentals i actuant com a agents de canvi social. Aquest enfocament comunitari aborda les situacions de vulnerabilitat des del conjunt del teixit social generant respostes col·lectives i coordinades.

5. Treball en xarxa i interdisciplinarietat

Per això, es fomenta el treball en xarxa i interdisciplinari que ofereixi una resposta integral i coherent a les necessitats dels infants, adolescents i les seves famílies.

6. Garantia de qualitat dels serveis i incorporació de la perspectiva d'infància

A més, cal garantir la qualitat dels serveis adreçats a aquests col·lectius i incorporar la perspectiva d'infància en les polítiques públiques, assegurant que les decisions tècniques i polítiques que els afecten siguin conegudes i tingudes en compte.

7. Provisió de recursos i vigilància activa davant situacions de risc

Els objectius inclouen també la provisió de recursos adequats per atendre les necessitats dels infants, adolescents i famílies, mantenint una actitud vigilant per observar, garantir, alertar i intervenir en situacions de risc o d'exposició a la violència.

8. Acompanyament familiar i desenvolupament d'habilitats

El treball social acompanya les famílies, pares, mares i tutors legals per desenvolupar habilitats que els permetin afrontar problemes socials individuals i col·lectius, donant suport als infants i adolescents en la resolució de situacions de crisi o conflictes familiars mitjançant estratègies col·laboratives.

9. Prevenció a través de la col·laboració educativa i atenció especialitzada

La prevenció es fa també a través del treball conjunt amb educadors i famílies, assegurant especial atenció als infants protegits amb necessitats especials.

10. Anàlisi integral de les situacions de risc i valoració de la resiliència

L'anàlisi de les situacions familiars i individuals de risc valora tant les competències com la resiliència dels infants, adolescents i famílies.

11. Planificació de recursos, mediació i suport comunitari

Es planifiquen recursos i programes de suport per als col·lectius vulnerables, i es medien els conflictes entre membres de la família, comunitat educativa i altres serveis o organitzacions per facilitar la cooperació. També es potencien xarxes d'ajuda mútua, veïnal i de voluntariat que ofereixin suport en moments crítics.

12. Coordinació de serveis i visibilització de la veu dels infants i adolescents

Finalment, s'impulsa la coordinació entre les xarxes de serveis formals presents al territori per garantir una actuació eficaç, compactada i integradora, visibilitzant sempre l'opinió dels infants i adolescents en les decisions que els afecten directament.

Com a darrer apartat d'aquest document de bases, s'argumenta l'aplicació de la perspectiva ecològica i interseccional en el treball social amb infància i famílies, els seus enfocaments i el treball col·laboratiu i en xarxa que es realitza.

5. LA PERSPECTIVA ECOLÒGICA I INTERSECCIONAL DEL TREBALL SOCIAL AMB INFÀNCIA I FAMÍLIES: ENFOCAMENTS I TREBALL COL·LABORATIU I EN XARXA.

Des de la perspectiva ecològica, se centra l'anàlisi en la interacció entre sistemes i contextos per tal d'identificar els recursos i els punts forts existents en aquestes interaccions i en cadascun dels sistemes. També inclou el món intern de les persones i la seva capacitat d'autocura, autoeficàcia, autocontrol i autoestima. Les respostes a les problemàtiques sociofamiliars no impliquen de forma necessària intervencions professionals molt especialitzades, sinó que suposen moltes vegades col·laboracions o negociacions entre professionals, famílies, infants i adolescents i els seus sistemes de suport. Per aquest motiu, és molt important que els treballadors socials tinguin una formació ecològica i puguin sistematitzar la seva pràctica amb eines com ara les entrevistes en profunditat, els genogrames, els mapes de xarxes i de relacions, o els qüestionaris de suport social (Villalba, 2004).

La perspectiva ecològica reforça més el paper dels treballadors socials com a col·laboradors, capacitadors, docents i mediadors amb funcions de defensa, facilitació, orientació i organització (Payne, com se cita a Villalba, 2004, p.189-190).

Hi ha diversos enfocaments del treball social des de la perspectiva ecològica:

- *Enfocament de xarxes i suport social*: es treballa amb estratègies de xarxes i suport social i s'impulsen aquests sistemes i la participació comunitària per tal d'afavorir les col·laboracions entre serveis i sistemes d'ajuda informals;

- *Enfocament d'autoajuda*: es potencien, es redefeixen i es reestructuren els processos d'ajuda i els grups d'autoajuda o grups de suport, i també incorpora estratègies d'autoajuda en el treball individual i familiar;
- *Enfocament basat en la perspectiva de risc i protecció*: els factors de risc i els factors de protecció s'identifiquen en cadascun dels sistemes i estan interconnectats entre si;
- *Enfocament basat en resiliència*: el concepte de resiliència s'ha incorporat al treball social per tal de descriure els infants i adolescents que assolixen resultats positius tant escolars com socials, malgrat haver viscut situacions de gran dificultat i risc. (Villalba, 2004).

Els diferents enfocaments entenen els infants i adolescents com a part fonamental dels diferents sistemes en què es desenvolupen. En aquest sentit, relacionen i interactuen els cinc sistemes socials i ofereixen un context al treball social per desenvolupar el seu protagonisme i expertesa:

- *Microsistema*: entorn immediat de l'infant, com la família, l'escola i el grup d'iguals;
- *Mesosistema*: interaccions entre els diferents microsistemes, per exemple, la relació entre la família i l'escola, la família i serveis socials...;
- *Exosistema*: contextos que no involucren directament l'infant, però que l'afecten, com el lloc de treball dels pares, estratègies i plans locals de desenvolupament social, línies polítiques d'intervenció, urbanisme...;
- *Macrosistema*: cultura i inculturació, valors i argumentaris vinculats a creences o religió i mecanismes relacionals de la societat en general, participació ciutadana i comunitària...;
- *Cronosistema*: canvis i esdeveniments que ocorren al llarg del temps i que impacten en la vida de l'infant o adolescent.

La col·laboració és una estratègia ecològica en el treball social amb infància, adolescència i família, i és una actitud, és un conjunt de compromisos i un dipòsit potencial de mètodes pràctics (Marsh i Fisher, com se citen a Villalba, 2004, p.294). La col·laboració no suposa que els professionals no hagin d'avaluar els riscos amb infants i adolescents encara que les famílies col·laborin. Es pot realitzar de moltes maneres depenent dels professionals que intervinguin i dels models d'intervenció que segueixin els serveis d'atenció a la infància (Villalba, 2004).

Els pares poden contribuir a la protecció dels seus fills si se'ls ofereix un programa adequat per tal de treballar conjuntament amb els professionals (Calder, com se cita a Villalba, 2004, p.294). La col·laboració només serà viable si es tenen en compte tots els membres de la família, mantenint informats tant els pares com els fills grans, i se'ls dona una explicació de les tasques que fan els responsables dels serveis i els treballadors socials (Villalba, 2004).

Segons Villalba (2004, p.292):

“La perspectiva ecològica permet un llenguatge de comunicació i de negociació més enllà de les rigideses del sistema de serveis socials o generades per nosaltres mateixos. Només en els vincles socials flexibles es poden resoldre conflictes, operativitzar projectes i ser eficaços en les propostes de treball comunitari.”

Un dels reptes en l'abordatge de la *vulnerabilitat social i familiar*, és trobar estratègies d'intervenció que puguin potenciar els recursos dels infants, adolescents i els seus cuidadors familiars. Per això, és necessari identificar els recursos individuals, familiars, institucionals i comunitaris (Morelato et al., 2023). La resiliència està relacionada amb les capacitats i les aptituds que permeten a les persones desenvolupar estratègies d'afrontament davant de les situacions difícils de la vida diària, però ja no considerades només un factor individual sinó com un mecanisme relacional i ecosistèmic que permet trobar oportunitats per evitar el deteriorament d'aquestes situacions (Bravo i López, com se citen a Morelato et al., 2023, p.82).

Els equips professionals que intervenen en situacions de vulnerabilitat infantil han de poder promoure que aquestes intervencions puguin afavorir la generació de xarxes i recursos des d'una perspectiva ecològica (Hussey et al., com se citen a Morelato et al., 2023, p.88). Segons Morelato et al. (2023, p.88):

“La col·laboració de les famílies amb l'escola, els centres de salut i la comunitat generen xarxes de suport, i aquestes connexions potencien aspectes protectors que incentiven comunicacions clares entre les institucions sanitàries, escolars i socials per assolir acompanyaments que tinguin coherència i fluïdesa.”

En el disseny de les intervencions socials amb els infants i adolescents i les seves famílies, és important tenir presents tots els membres del nucli familiar per tal d'afavorir el sentiment de pertinença i, a la vegada, contribuir en el sentiment de responsabilitat de la mateixa unitat cap al canvi i la convi-

vència social. D'aquesta manera, la intervenció serà el mitjà facilitador del desenvolupament d'habilitats socials parentals que repercutiran de forma directa a la família (Arranz i Torralba, 2017). Algunes recerques basades en avaluacions de programes d'intervenció familiar grupal han constatat que el treball en grup aporta beneficis per a les persones que hi participen, especialment contribueixen a reduir l'aïllament social i millorar la xarxa social, a millorar les relacions intrafamiliars i a rebre suport i orientació per tal d'afrontar les situacions particulars de criança reduint les situacions de risc (Amorós et al., com se citen a Arranz i Torralba, 2017, p.88).

El fet que els infants i adolescents i les seves famílies formin part d'un grup en el qual han pogut compartir la situació de vulnerabilitat o de risc en què es troben, així com els seus dubtes i pors davant la parentalitat i l'educació dels seus fills, ha afavorit la creació d'una *xarxa relacional i de suport*. La dinàmica grupal facilita la presa de consciència del propi problema per part de les famílies, atès que poden intercanviar les seves experiències i, a la vegada, identificar els seus èxits i errors al comparar-se amb altres famílies que es troben en la mateixa situació (Arranz i Torralba, 2017).

Una de les altres perspectives a tenir en compte en el treball social amb infància i famílies i vinculada amb la diversitat cultural és la *interseccionalitat* com enfocament teòric-metodològic que reconeix que les persones es troben en una posició determinada per la intersecció de diverses categories socials com ara el gènere, la classe social, l'orientació sexual i la religió, entre d'altres, originant experiències de discriminació o desigualtat (Mayorga et al., 2024).

Segons Mayorga et al. (2024, p.98):

"L'enfocament interseccional pot contribuir a millorar la pràctica del treball social familiar de diverses maneres, assumint una perspectiva més inclusiva de la família, i identificant i abordant les causes estructurals de la desigualtat, i com diverses formes de discriminació poden afectar simultàniament un infant, adolescent o una família."

En l'origen del concepte d'interseccionalitat neix la idea que la identitat no és quelcom fix i assolible una vegada i per sempre, sinó que emergeix com un procés continuat de construcció social en què hi ha implicats aspectes individuals i contextuals (La Barbera, com se cita a Mayorga et al., 2024, p.99).

Des d'un punt de vista metodològic, la interseccionalitat es pot identificar amb sis idees principals:

- La desigualtat apareix de l'encreuament de diversos factors gene-

radors de dominació com són la classe social, el gènere i la raça, entre d'altres;

- Cal analitzar les relacions de poder presents a la societat;
- És necessari utilitzar un pensament no binari i acceptar una multiplicitat de factors o identitats;
- La mirada interseccional ha d'estar contextualitzada;
- Comprendre els fenòmens socials en la seva complexitat implica reconèixer que la interseccionalitat suposa l'existència d'elements de desigualtat i discriminació de forma simultània;
- La interseccionalitat és una eina orientada a la creació de justícia social. (Hill Collins, com se cita a Mayorga et al., 2024, p.99-100).

L'enfocament interseccional s'utilitza per analitzar les diferències socials que es donen en una mateixa persona, família o grup quan experimenten diverses formes de discriminació, de forma particular la relació entre discriminació racial i la sexual o de gènere, o bé amb l'etapa del cicle vital en què es troben (Berserzio, com se cita a Mayorga et al., 2024, p.100).

La perspectiva interseccional reconeix que les famílies estan formades per persones de diferents identitats i experiències que poden influir en el seu funcionament. D'aquesta manera, les treballadores socials poden desenvolupar intervencions que abordin tant problemes individuals com familiars, i que contribueixin a transformar les estructures socials (Mayorga et al., 2024, p.100).

Un dels conceptes clau en la intervenció social amb infants i adolescents i les seves famílies des de la perspectiva ecològica i interseccional és el concepte de *treball en xarxa*. Segons Ubieto (2007), el treball en xarxa implica un pacte entre els professionals per tal d'abordar la situació amb què es troben des de les seves diverses disciplines i serveis. I comporta el conjunt d'intervencions per tal de tractar la mateixa problemàtica d'un subjecte o família en concret. Totes les accions s'han de realitzar dins del marc de la xarxa, i d'aquesta forma s'afavoriran les col·laboracions entre serveis i entre els *sistemes d'ajuda informals* (Villalba, 2004). Per tant, és imprescindible poder crear un model d'intervenció en la xarxa i vehiculat pel primer servei o professional que acull el cas. Aquest fet requereix que la xarxa pugui incloure totes aquelles particularitats de les circumstàncies o de la situació presentada podent analitzar-la de forma global, és a dir, tant a nivell social, familiar com personal (Ubieto, 2007).

El treball en xarxa implica la predisposició dels professionals a produir canvis en la seva posició, en el seu rol i que incorporin la *capacitat de negociació i diàleg*. També s'ha de treballar la comunicació i els conflictes de l'equip davant les innovacions i els canvis socials (Villalba, 2004). Des del punt de vista epistèmic, s'ha de contemplar segons les tesis d'Ubieto (2007, p.30):

“Que la producció del saber és una elaboració col·lectiva que parteix de l'existència, en qualsevol situació individual o grupal, d'un no-saber, d'alguna cosa que no està escrita (relacions de parella, educació dels fills...) i que requereix la producció d'un saber.”

Hi haurà famílies que no tinguin massa coneixements, però el que sí que és cert és que tenen un *saber* en el desenvolupament de les seves vides i de les seves accions. D'aquesta manera, *els professionals de la xarxa* han de partir del saber dels mateixos implicats i ajudar-los a mobilitzar-lo i qüestionar-lo per tal de promoure l'elaboració d'un nou saber.

6. CONCLUSIONS

Aquest document de bases s'ha elaborat com a resposta a la necessitat creixent de visibilitzar i fonamentar el paper específic i insubstituïble del treball social en l'àmbit d'atenció i intervenció a la infància i les famílies. També persegueix generar un espai de reflexió al voltant dels reptes socials actuals i la complexitat creixent de les situacions que afecten els infants i les seves famílies. I com a estratègia per tal de reivindicar el nostre espai professional com a agents clau en la protecció, promoció i prevenció del bon tracte cap als infants i adolescents.

El treball social és una disciplina científica i una professió que neix al mateix temps que les altres disciplines de les ciències socials (sociologia, antropologia, història...); i en el mateix context social compartint l'objectiu de l'estudi de les conseqüències socials de la Revolució Industrial. La seva especificitat rau en la seva mirada aplicada, centrada en la relació entre l'individu i el seu entorn, així com en l'acció professional orientada a la millora de la qualitat de vida de les persones. Aquesta mirada integral i transformadora és la que dona sentit a la seva intervenció a infants i famílies, considerades com una unitat fonamental d'atenció.

Un dels àmbits d'intervenció del treball social és l'atenció a la infància i les famílies, perquè darrere de cada infant/adolescent sempre hi ha una família, sigui quina sigui. I el *treball social familiar* és una forma especialitzada de treball social que entén com a unitat de treball la família i les seves relacions familiars, i considera el context en el qual està inserida. Quan parlem de la nostra intervenció social a la infància i l'adolescència, també hem d'incloure la participació d'aquests infants i adolescents, que formen part de la família amb la qual treballem, i quin paper tenen en el procés d'intervenció.

En l'àmbit del treball social amb infància i famílies, se segueixen diverses línies d'intervenció com són el *treball d'acompanyament i confiança*, creant vincles sòlids, sostenibles i respectuosos amb els infants i famílies; la *mediació i defensa dels drets dels infants*, fent de pont entre el sistema social i els infants per tal de defensar la seva veu i garantir els seus drets en entorns sovint marcats per desigualtats i vulnerabilitat; i la *intervenció sistèmica*, atès que no es pot intervenir només sobre l'infant, sinó que cal treballar amb la família, l'escola, la comunitat i l'entorn institucional.

La intervenció a infants i famílies ha de fonamentar-se en diversos principis rectors com l'*enfocament de drets*, la prioritització de l'*interès superior de l'in-*

fant, la promoció de la igualtat d'oportunitats i la prevenció de situacions de violència o exclusió. El treball social contribueix a garantir aquests drets no només mitjançant l'atenció individual o familiar, sinó també des d'una acció col·lectiva, comunitària i de transformació social. Així, esdevé una eina poderosa per incidir en les estructures socials que perpetuen les desigualtats.

El treball social amb infància i famílies requereix una praxi sensible, reflexiva i compromesa. L'atenció a la infància no pot ser entesa de manera aïllada, sinó integrada en les dinàmiques familiars, comunitàries i institucionals que l'envolten. Per aquest motiu, la treballadora social ha d'establir vincles de confiança sòlids i respectuosos, que facilitin l'acompanyament de processos de canvi en situacions de vulnerabilitat, conflicte o risc. A més, cal reconèixer el paper actiu dels infants i adolescents en aquests processos, promovent la seva participació efectiva com a ciutadans de ple dret, escoltant les seves veus i facilitant espais on puguin expressar les seves necessitats, emocions i propostes.

La *perspectiva ecològica* en l'àmbit del treball social amb infància i famílies reforça més el paper dels professionals del treball social com a col·laboradors, capacitadors, docents i mediadors amb funcions de defensa, facilitació, orientació i organització. I l'*enfocament interseccional* pot contribuir a millorar la pràctica del *treball social familiar*, assumint una perspectiva més inclusiva de la família, i identificant i abordant les causes estructurals de la desigualtat, i com diverses formes de discriminació poden afectar simultàniament un infant, adolescent o una família.

Finalment, el treball social amb infància i famílies no pot entendre's sense el treball en xarxa i el treball interdisciplinari. Cap agent, servei o professional pot afrontar en solitari la complexitat de les situacions que viuen molts infants i famílies. Cal, doncs, una coordinació real, sostinguda i basada en objectius compartits, que permeti oferir respostes integrals, coherents i justes. La treballadora social esdevé en aquest marc un agent articulador, capaç de crear vincles entre serveis, comunitat i persones, promovent una acció transformadora i centrada en les necessitats reals dels infants i les seves famílies.

Es fa del tot necessari que aquest document de bases sigui revisat i actualitzat de forma periòdica per tal de donar resposta als canvis i reptes socials que incideixen en els infants i les seves famílies, i que ens permetin ajustar les nostres intervencions professionals.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES I NORMATIVES

- Ander-Egg, E. (2010). *Metodologías de acción social*. Lumen.
- Arias, A.(2024) *El Trabajo Social como disciplina y profesión: debates y panorámica actual*. En J.Garcés (Ed.) et al. *Tratado General de Trabajo Social, Servicios Sociales y Política Social* (p.83-108). Tirant Humanidades.
- Arranz, M., Torralba, J.M. (2017). *El maltrato infantil por negligencia o desatención familiar: conceptualización e intervención*. *Prospectiva. Revista de Trabajo Social e Intervención Social*, 23, 73-95.
- Ballesteros, A., Viscarret, J.J., y Úriz, M.J. (2013). *Funciones profesionales de los trabajadores sociales en España*. *Cuadernos de Trabajo Social*, 26(1), 127-138.
- Barahona, M.J.(2016). *El Trabajo Social: una disciplina y profesión a la luz de la historia*. [Lección inaugural curso académico 2016-2017, Facultad de Trabajo Social, Universidad Complutense de Madrid].
- Beltrán, G. (2009). *Familia: experiencia grupal básica*. Paidós.
- Catalunya. (2010). Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència a Catalunya. (DOGC, núm.5641, 2 juny 2010, p.42475-5641).
- Consejo General del Trabajo Social. (2020). *Nuevos temas para la Agenda Global de Trabajo Social 2020-2030*. Consejo General del Trabajo Social,
- Donoso, M.P., Saldías, P. (1998). *Modelo de intervención para el Trabajo Social Familiar*. Universidad Católica Cardenal Raúl Silva Henríquez, Serie Material de Apoyo a la Docencia N°7.
- Espanya. (2021). Llei Orgànica 8/2021, del 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència. (BOE, núm.134, 5 juny 2021, p.6-75).
- Fernández, J. et al. (2013). *El treball social amb famílies. Una mirada des de les facilitats i les dificultats*. *Revista de Treball Social*, 198, 62-71.

- Gaitán, L. (2015). *Protagonismo en la infancia, o la participación de los niños en los procesos de intervención social*. *Servicios Sociales y Política Social*, 107, 25-39.
- Gaitán, L. (2018). *Los derechos humanos de los niños: ciudadanía más allá de las "3Ps"*. *Sociedad e Infancias*, 2, 17-37.
- Generalitat de Catalunya. (2023). *Institut d'Estadística de Catalunya*.
- Generalitat de Catalunya. (2025). *Estratègia de lluita contra la Pobresa Infantil a Catalunya (2025-2030)*. Generalitat de Catalunya, Departament de Drets Socials i Inclusió.
- International Federation of Social Workers. (2014). *Definición Global del Trabajo Social*. International Federation of Social Workers.
- Mayorga, C., Riquelme, L. y Briceño, M. (2024). *Enfoque interseccional en el Trabajo social Familiar*. En E.M. Rubio, J.M. Pérez Viejo, F.X. García-Castilla, L. Martín (Coord.) *La Interseccionalidad, un enfoque clave para el Trabajo Social* (p.97-110). Dykinson S.L.
- Meltzer, D., Harris, M. (1989). *El paper educatiu de la família. Un model psicoanalític del procés d'aprenentatge*. Espaxs S.A.
- Miranda, M. (2013). *Aportaciones al Trabajo Social*. Prensas de la Universidad de Zaragoza.
- Morelato, G., Donadel, F., Ison, M., Korzeniowski, C., Sanjuan, M. (2023). *Resiliencia y flexibilidad cognitiva en niños/as de contextos vulnerables*. *Revista de Psicología*, 19 (38), 80-94.
- Nacions Unides. (1989). *Convenció dels Drets de l'Infant*. Nacions Unides.
- Pérez Testor, C. (2008). *Definición de familia: una visión del Institut Universitari de Salut Mental Vidal i Barraquer*. *Le Revue Du Redif*, 1, 9-13.
- Ravetllat, I. (2012). *El interés superior del niño: concepto y delimitación del término*. *Educatio Siglo XXI*, 30(2), 89-108.
- Torrallba, J. M., González, M. (2023). *Aplicación de los principios de interés superior del niño y derecho de los niños a ser escuchados*. En A.S. Jiménez, C.J. Castro, M. Vergara, R.S. Chacón *La escuela promotora de derechos, buen trato y participación* (p.101-108). Octaedro.
- Ubieto, J.R. (2007). *Modelos de trabajo en red*. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 36, 26-39.
- Vila, C., Alonso, J.M., Chagas, E. (2019). *Estructures de treball en xarxa amb infància i adolescència a Catalunya. Aportacions d'un estudi pilot*. Re-

vista de Treball Social, 217, 89-108.

Villalba, C. (2004). *La perspectiva ecológica en el Trabajo Social con infancia, adolescencia y familia*. *Portularia*, 4, 287-298.

Zamanillo, T., Gaitán, L. (2018). *Para comprender el trabajo social*. Verbo Divino.

